

Handlingsplan för en giftfri vardag – förslag till åtgärder

Sammanfattning

Kemikalieinspektionen (Kemi) kommer i januari 2013 att lämna en delredovisning till Regeringskansliet om genomförandet av handlingsplanen för en giftfri vardag. Vi har i arbetet med handlingsplanen redan nu identifierat ett antal åtgärder som skulle bidra till att minska de kemiska riskerna i vardagen och därmed vara ett steg på väg mot riksdagens miljö kvalitetsmål Giftfri miljö.

Vi pekar i handlingsplanen ut områden som vi anser är särskilt viktiga för att åstadkomma en giftfri vardag. I detta PM ger vi förslag på åtgärder under respektive område i handlingsplanen. För att det ska vara möjligt att påtagligt minska de kemiska riskerna i vardagen krävs åtgärder i Sverige, i EU och internationellt. I en särskild rapport¹ till regeringen har Kemi lämnat en övergripande analys och förslag om EU-arbetet och annat internationellt arbete. Delredovisningen år 2013 kommer att innehålla ytterligare förslag på åtgärder.

Kemikalieinspektionen har under året deltagit i Miljömålsberedningens expertgrupper "farliga ämnen i livsmedel" och "farliga ämnen i produkter och varor". En del av förslagen vi väljer att redan nu lyfta fram har till del eller i sin helhet diskuterats i dessa expertgrupper och presenterats i expertgruppernas rapporter till Miljömålsberedningen. Kemi vill bekräfta förslagens vikt i relation till uppdraget om genomförandet av handlingsplanen för en Giftfri vardag genom att lyfta fram dem i anslutning till regeringens samlade beredning av Miljömålsberedningens förslag till strategi och Kemi:s rapport om bättre EU-regler för en giftfri miljö².

Forskning och annat kunskapsuppbyggande är en grundbult i kemikaliekontrollen. Kunskapen är fortfarande bristfällig inom områden som är

^{1 2} Bättre EU-regler för en giftfri miljö – rapport från ett regeringsuppdrag. Kemi-rapport nr 1/12.
http://www.kemi.se/Documents/Publikationer/Trycksaker/Rapporter/Rapport1_12.pdf

avgörande för att det ska vara möjligt att besluta om åtgärder. Det gäller kunskap om t.ex. enskilda ämnens farlighet, hur kemiska ämnen påverkar varandras farlighet och risker med hormonstörande ämnen. Det behövs även bättre kunskap om risker med nya tekniker, t.ex. nanomaterial, samt ökad kunskap om källor till kemiska ämnen vars halter ökar i människa och miljö, likväl som ökad kunskap om de tekniska förutsättningarna för att byta ut olika farliga ämnen. Vi föreslår bl. a:

- En kraftfull satsning på miljötoxikologisk forskning i Sverige. Satsningen bör vara inriktad på skydd av barns hälsa och människans fortplantning.
- Att Kemikalieinspektionen ges ett särskilt forskningsanslag för att kunna etablera långsiktiga samarbeten med forskarsamhället till stöd för arbetet med miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.
- Att regeringen ska låta utreda hur ett nationellt centrum för riskbedömning och toxikologi kan byggas upp vid ett befintligt lärosäte för att säkerställa tillräcklig kompetensförsörjning inom riskbedömning som stöd till myndigheter och näringsliv.
- En ökad satsning på hälsorelaterad miljöövervakning med fokus på farliga ämnen i blod, navelsträngsblod och bröstmjölk för att få fram underlag för åtgärder i Sverige och för förslag på regelförändringar på EU-nivå.
- Att regeringen ska låta utreda behovet av ett nationellt kunskapscentrum för ökad substitution av farliga ämnen i varor som stöd till företagens eget arbete att byta ut farliga ämnen.

Under det senast årtiondet har EU:s kemikalieregler blivit betydligt mer omfattande med en klart ökad skyddsnivå. ***Tillämpning och utveckling av EU:s kemikalieregler*** är enskilt det viktigaste området när det gäller att få till stånd en effektiv kemikaliekontroll. Det krävs stora insatser från alla inblandade, näringsliv, den centrala kemikaliemyndigheten och de nationella myndigheterna för att Reach i praktiken ska fungera som det var tänkt. Vi föreslår bl.a. att:

- Regeringen efter år 2014 permanentar den satsning i handlingsplanen för en giftfri vardag som gjort det möjligt för Kemikalieinspektionen att tillhöra den grupp myndigheter i medlemsländerna som mest aktivt arbetar med tillämpningen av Reach.
- Sverige aktivt medverkar i de översyner som görs av Reach för att bl.a. verka för ökade kunskapskrav för lågvolymämnena och stränga regler för hormonstörande ämnen.
- Sverige verkar för att EU-reglerna utvecklas så att barn inte utsätts för särskilt farliga ämnen, inklusive hormonstörande ämnen, från kemiska ämnen och produkter. Leksaksdirektivet är ett exempel på regelverk där skyddsnivån behöver höjas. För att bättre skydda barnens hälsa behöver även de

vägledningsdokument som ska underlätta tillämpningen av EU-regler utvecklas vad det gäller testmetoder, teststrategier och metodik för riskbedömning.

- Sverige verkar för att regler om kemikalier i textilier införs i EU-förordningen om fibermärkning.

Människor, inte minst barn, tillbringar en stor del av livet inomhus. Det innebär att de under lång tid kan utsättas för sådana **farliga ämnen i byggprodukter och byggmaterial** som avges till inomhusluften. Vi föreslår:

- Att regeringen låter utreda behovet av nationella begränsningar när det gäller användningen av farliga ämnen i byggprodukter och byggnader.
- Att regeringen låter utreda ett system för dokumentation av farliga ämnen i byggnader, en s.k. loggbok.

Både **den svenska tillsynen och EU-tillsynen** behöver stärkas i förhållande till det stora antalet varor på marknaden, produktions- och konsumtionsmönster samt förekomsten av farliga ämnen i varor. Vi föreslår bl. a:

- Att regeringen efter 2014 permanentar den satsning som görs på tillsyn i handlingsplanen för en giftfri vardag. På sikt bör varutillsynen ytterligare öka.
- Sverige bör verka för en stärkt tillsyn på EU-nivå för en bättre efterlevnad av avfalls- och kemikaliereglerna.

Vissa **hälsofarliga föroreningar i livsmedel** ökar eller ligger nära de nivåer som kan skada människor. Vi föreslår bl. a:

- Att Kemikalieinspektionen i samarbete med Livsmedelsverket identifierar källor till de perfluorerade ämnen som ökar t.ex. i blod och bröstmjölk från människa eller i olika djurarter för att sedan stimulera svenska företag att byta ut sådana ämnen i sina varor.
- Att regeringen verkar för att kommissionen tar fram en handlingsplan inom EU för poly- och perfluorerade ämnen
- Att Kemikalieinspektionen i samverkan med berörda myndigheter tar fram en nationell strategi för att minska riskerna med kadmium.
- Att Sverige fortsatt agerar för att få till stånd en ny, kraftfull kadmiumstrategi på EU-nivå.

Varor som konsumeras i Sverige är till stor del tillverkade i andra länder, ofta i länder utanför EU. **Internationella konventioner** är viktiga för att globalt förbjuda eller starkt begränsa farliga ämnen. De befintliga konventionerna är begränsade till vissa grupper av ämnen. Vi föreslår bl. a:

- Att Sverige bör verka för ett nytt legalt ramverk som hanterar gränsöverskridande problem med farliga ämnen. Ramverket bör om möjligt även omfatta frågor som kunskapsframtagning och kunskapsspridning.
- Vi anser att utvecklingsarbetet för att stödja länder med bristande kemikalielagstiftning och kemikaliekontroll behöver fortsätta.